כפר עולמי · יחידה 4: אוכלוסייה במרחב משתנה · חוברת קטנה

תושבי העולם: מי אנחנו?

מהדורה למורה · תשובות לשלוש הרמות: בסיסי · ז׳ רגיל · מתקדם

התשובות מופיעות ראשונות. אחריהן: מהלך שיעור מוצע, הצעות לבידול, משחקים לשיעור ופרטים לוודא.

תשובות – רמה בסיסית

חלק א׳ 1 – התאמה	תשובה
1. תרבות	ה
2. שפה	ד
3. דת	א
4. דת מונותיאיסטית	ג
5. לאום	ב

חלק א׳ 2 – השלמה	תשובה
1. בכיתה אחת ילדים מכמה תרבויות.	מגוון אנושי
2. הכנסה גבוהה והשכלה גבוהה מול הכנסה נמוכה.	מעמד חברתי-כלכלי
3. שוק צבעוני עם שלטים בכמה שפות.	נוף תרבותי

חלק ב׳ – שאלה	תשובה	הסבר
1. כמה אנשים גרים היום בעולם?	ב. יותר משמונה מיליארד	היום חיים בעולם יותר משמונה מיליארד בני אדם.
2. איזו דת מאמינה באל אחד?	ג. יהדות	יהדות, נצרות ואסלאם מאמינות באל אחד.
3. מה זה נוף תרבותי?	א. מה שאנשים בנו ויצרו במקום	נוף תרבותי הוא מה שבני אדם עיצבו לפי התרבות שלהם.
4. מה מהדברים הבאים הוא חלק מתרבות?	ד. חגים ומנהגים	חגים ומנהגים עוברים במשפחה והם חלק מהתרבות.
5. איזה שלט מראה מגוון של שפות?	ב. שלט כתוב בעברית, ערבית ואנגלית	שלט בכמה שפות מראה שגרים במקום אנשים שונים.

נכון / לא נכון	תשובה	הסבר / תיקון
1. בעולם יש רק מאה שפות.	לא נכון	בעולם יש יותר משבעת אלפים שפות.
2. שוק עם אוכל מארצות שונות הוא חלק מנוף תרבותי.	נכון	נכון, השוק נבנה בידי אנשים ומראה את התרבות שלהם.
3. כל האנשים בעולם גרים בערים גדולות.	לא נכון	יש אנשים שגרים בכפרים קטנים ויש שגרים בערים.
4. משפחות במקומות שונים יכולות להיות בגדלים שונים.	נכון	נכון, יש מקומות עם משפחות גדולות ויש עם משפחות קטנות.

חלק ג׳ – שאלה	תשובה לדוגמה
1. כתבו שני דברים שמיוחדים לתרבות של המשפחה שלכם.	במשפחה שלי אוכלים מאכל מיוחד בחג, וגם שרים שיר שסבתא לימדה.

2. הסתכלו ברחוב שלכם. מה מראה שגרים בו אנשים מתרבויות שונות?	ברחוב שלי ראיתי שלטים בעברית וברוסית ומאפייה עם לחם מארצות שונות.

כרטיס יציאה: כתבו דבר אחד שהוא חלק מתרבות. · מהי דת מונותיאיסטית? · תנו דוגמה לנוף תרבותי. — מצופה תשובה קצרה שמשתמשת במושג אחד לפחות.

תשובות – רמת ז׳ רגילה

חלק א׳ 1 – התאמה	תשובה
1. תרבות	ד
2. שפה	א
3. דת	ו
4. דת מונותיאיסטית	ב
5. לאום	ג
6. נוף תרבותי	ה

חלק א׳ 2 – השלמה	תשובה
1. בכיתה אחת ילדים מכמה תרבויות.	מגוון אנושי
2. הכנסה גבוהה והשכלה גבוהה מול הכנסה נמוכה.	מעמד חברתי-כלכלי
3. שוק צבעוני עם שלטים בכמה שפות.	נוף תרבותי
4. העם היהודי הוא לאום.	לאום

חלק ב׳ – שאלה	תשובה	הסבר
1. מה מחבר את כל המרכיבים – שפה, דת, לאום ומנהגים?	ב. תרבות	כל המרכיבים האלה יחד יוצרים את התרבות של קבוצה.
2. למה היהדות, הנצרות והאסלאם נקראות דתות מונותיאיסטיות?	ג. כי הן מאמינות באל אחד	מונותיאיזם פירושו אמונה באל אחד.
3. איזו מהדוגמאות היא חלק מנוף תרבותי?	א. מסגד, כנסייה ובית כנסת באותה עיר	מבני תפילה נבנו בידי אדם ומשקפים את תרבותו.
4. מה כולל המעמד החברתי-כלכלי?	ד. הכנסה, השכלה ואפשרויות	המעמד נקבע לפי ההכנסה, ההשכלה והאפשרויות.
5. מה אפשר להסיק כשרואים ברחוב שלטים בחמש שפות?	א. שבמקום גרים או מבקרים אנשים מקבוצות שונות	ריבוי שפות בשלטים מעיד על מגוון אנושי.

נכון / לא נכון	תשובה	הסבר / תיקון
1. כל השפות בעולם מדוברות בידי מיליוני אנשים.	לא נכון	יש שפות שרק כמה מאות אנשים עדיין דוברים.
2. יש אנשים שאינם משתייכים לשום דת.	נכון	נכון, לצד מאמינים בדתות רבות יש גם אנשים לא דתיים.
3. נוף תרבותי נוצר בלי מעורבות של בני אדם.	לא נכון	נוף תרבותי הוא נוף שבני אדם עיצבו.
4. גודל המשפחה הממוצעת שונה ממקום למקום בעולם.	נכון	נכון, במקומות מסוימים המשפחות גדולות ובאחרים קטנות.

חלק ג׳ – שאלה	תשובה לדוגמה

1. בחרו מקום שאתם מכירים ותארו שלושה סימנים בנוף התרבותי שלו. מה הם מספרים על התושבים?	בשוק העירוני יש שלטים בעברית וברוסית, דוכן תבלינים ובית כנסת קטן. הם מספרים שגרים שם עולים ותיקים וחדשים ושיש קהילה דתית.
2. הסבירו מדוע השפה נחשבת לאחד הסימנים הבולטים לשונות בין קבוצות.	השפה נשמעת ונראית מיד – בדיבור ובשלטים – והיא קשורה לזהות של הקבוצה ולהיסטוריה שלה.
3. השוו בין משפחה גדולה של כמה דורות למשפחה קטנה: יתרון אחד לכל אחת.	משפחה רב-דורית: יש עזרה הדדית וגידול ילדים משותף. משפחה קטנה: יותר פרטיות ויותר משאבים לכל ילד.

כרטיס יציאה: כתבו ארבעה תחומים שבהם אוכלוסיות שונות זו מזו. · מהו נוף תרבותי? תנו דוגמה. · מה כולל מעמד חברתי-כלכלי? — מצופה תשובה קצרה שמשתמשת במושג אחד לפחות.

תשובות – רמה מתקדמת

חלק א׳ 1 – התאמה	תשובה
1. תרבות	ב
2. שפה	ג
3. דת	ה
4. דת מונותיאיסטית	ד
5. לאום	ז
6. נוף תרבותי	א
7. מעמד חברתי-כלכלי	ח
8. מגוון אנושי	ו

חלק א׳ 2 – השלמה	תשובה
1. בכיתה אחת ילדים מכמה תרבויות.	מגוון אנושי
2. הכנסה גבוהה והשכלה גבוהה מול הכנסה נמוכה.	מעמד חברתי-כלכלי
3. שוק צבעוני עם שלטים בכמה שפות.	נוף תרבותי
4. העם היהודי הוא לאום.	לאום

חלק ב׳ – שאלה	תשובה	הסבר
1. מדוע הקטע מתאר כל ממד של שונות כ״עדשה״?	א. כי הוא מאפשר להשוות בין מקומות מזווית מסוימת	כל ממד – שפה, דת, משפחה – הוא נקודת מבט אחרת להשוואה.
2. מה נכון לגבי התפלגות השפות בעולם?	ב. מספר קטן של שפות מדובר בידי רוב האנושות	התפלגות לא שווה: מעט שפות גדולות ואלפי שפות קטנות.
3. לפי הקטע, היכן המשפחה בדרך כלל קטנה יותר?	ג. בערים של מדינות מפותחות	בערים מפותחות עלות המחיה וסגנון החיים מובילים למשפחות קטנות.
4. מה יכול רחוב ״לספר״ לגאוגרף שמתבונן בו?	ד. על גלי הגירה ושינויים בהרכב האוכלוסייה	הנוף התרבותי משקף את האנשים ואת השינויים בהם.
5. מדוע ישראל מתוארת כ״מעבדה טבעית למגוון״?	ב. כי עולים מעשרות ארצות הביאו שפות ותרבויות	ההגירה יצרה בה מגוון רב של שפות ותרבויות במרחב קטן.

נכון / לא נכון	תשובה	הסבר / תיקון
	לא נכון	המעמד יוצר שונות גם בתוך אותה מדינה ואותה עיר.

1. המעמד החברתי-כלכלי יוצר שונות רק בין מדינות ולא בתוך עיר אחת.		
2. ההינדואיזם והבודהיזם הן דוגמאות לדתות שאינן מונותיאיסטיות.	נכון	נכון, הן אינן מבוססות על אמונה באל אחד בלבד.
3. הנוף התרבותי קבוע ואינו משתנה כשהאוכלוסייה משתנה.	לא נכון	שינוי בהרכב האוכלוסייה משנה גם את הנוף התרבותי.
4. חלק משפות העולם נמצאות בסכנת היעלמות.	נכון	נכון, שפות של קהילות קטנות עלולות להיעלם כשהדוברים עוברים לשפות גדולות.

חלק ג' – שאלה	תשובה לדוגמה
1. נתחו: מדוע מבנה המשפחה שונה בכפר חקלאי מסורתי ובעיר במדינה מפותחת? הציגו לפחות שתי סיבות.	בכפר החקלאי ילדים הם ידיים עובדות והמשפחה הרב-דורית תומכת זה בזה. בעיר יש עלות מחיה ודיור גבוהה, השכלה ארוכה ותעסוקה מחוץ לבית, ולכן המשפחות קטנות.
2. האם היעלמות שפות היא בעיה גלובלית? כתבו טיעון מנומק.	לדעתי כן: עם השפה נעלמים ידע, סיפורים וזהות. מצד שני, שפה משותפת מקלה על תקשורת ומסחר. אפשר לשלב: ללמוד שפה גדולה ולשמר את שפת הקהילה.
3. השוו בין נוף תרבותי של שוק עירוני לבין נוף תרבותי של כפר: מה כל אחד מספר על תושביו?	השוק העירוני מגוון בשפות, מאכלים וסחורות ומספר על הגירה ומסחר. הכפר אחיד יותר, עם מבנים מסורתיים ושדות, ומספר על קהילה ותיקה ועל פרנסה מחקלאות.
אתגר: ערכו סקר בכיתה: אילו שפות מדברים בבית, ומאילו ארצות הגיעו המשפחות לפני שלושה דורות? הציגו את התוצאות בתרשים עוגה ובטבלה, והשוו בין הדור של הסבים לדור שלכם. מה השתנה ולמה?	דוגמה: בדור הסבים 40% דיברו בבית שפה שאינה עברית, היום 15%. ההסבר: הילדים נולדו בארץ ולמדו עברית, והשפות הישנות נשמרות בעיקר בשירים ובמילים בודדות.

כרטיס יציאה: כתבו שלושה ממדים שבהם גאוגרפים משווים בין אוכלוסיות. · הסבירו במשפט את הקשר בין הגירה לנוף התרבותי. · מה הייתם בודקים כדי לגלות מי גר ברחוב מסוים? — מצופה תשובה קצרה שמשתמשת במושג אחד לפחות.

מהלך שיעור מוצע (45 דקות)

פתיחה (5 דק׳): משחק "איש תלוי" על אחד המושגים באתר, על הלוח הכיתתי.

מושגים וקריאה (15 דק׳): כל תלמיד/ה בחוברת ברמה המתאימה; קוראים בזוגות ומסמנים את המושגים בקטע.

חלקים א׳–ב׳ (12 דק׳): עבודה עצמית, בדיקה בזוגות בעזרת המושגים.

חלק ג׳ או "חידון מהיר" (10 דק׳): שיחה על שאלה פתוחה אחת, או חידון כיתתי בקבוצות על הלוח.

סיום (3 דק׳): כרטיס יציאה ✂.

בידול בכיתה

- בסיסי: משפטים קצרים, מחסן מילים, משפטי פתיחה. אפשר לקרוא בקול ולעבוד בזוג.
- ז׳ רגיל: אותם מושגים, קטע ארוך יותר ושלוש שאלות חשיבה.
- מתקדם: קטע עשיר, השלמה בלי מחסן מילים, אתגר חוקרים.
- כל הרמות עובדות על אותם מושגים – כך אפשר לקיים דיון כיתתי משותף.

משחקים לשיעור באתר

חידון מהיר (גם במצב לוח כיתתי), איש תלוי, טריוויה ב־3 רמות, התאמת מושגים, זיכרון ומרוץ נכון/לא נכון: https://geo-z-chovrot-tiny.sites.tab.bot/

לוודא לפני השיעור

- יותר משמונה מיליארד בני אדם בעולם כיום
- יותר מ- 7,000שפות מדוברות בעולם
- בערך מחצית משפות העולם בסכנת היעלמות
- בפפואה גינאה החדשה מדברים במאות שפות – הכי הרבה בעולם
- הסינית היא שפת האם הנפוצה ביותר
- לדרום אפריקה 11שפות רשמיות ושפת הסימנים נוספה כשתים עשרה
- האנגלית רשמית בכ- 50מדינות ויותר
- בהודו 22שפות מוכרות בחוקה
- בניו יורק מדוברות מאות שפות – הכי הרבה מכל עיר
- כמחצית מאוכלוסיית העולם מתחת לגיל 30
- יותר ממחצית מבני האדם גרים באסיה

יצרה: רוית ראש בן ישי